

HÁTRÁNYOS HELYZET – TEHETSÉGGONDOZÁS – OLVASÓTÁBOR

KOCSIS ISTVÁN

A közművelődési könyvtárak munkájában az olvasótábori mozgalom kialakulása óta gyakorlattá vált a táborok szervezése, amelyekről köztudott, hogy az utóbbi 15 évben honosodtak meg új színfoltként közművelődésünkben.

1972-ben a fiatal írók által indított kezdeményezés egyszerre kínálta a lehetőséget a tehetséggondozáshoz, a hátrányos helyzetben lévő fiatalok művelődési esélyeinek javításához, a személyiség fejlesztéséhez, a nem felülről kezdeményezett közösségépítéshez. A Magyar Írók Szövetségének akkori titkára a kedves emlékü *Fabián Zoltán* „lélekipendítésnek” nevezte azt a 10–12 napos folyamatot, amelyet az akkori fiatal írók olvasótábornak kereszteltek el. Az új művelődési forma viszonylag gyors térhódítása könnyen magyarázható. Indulásának időszakában kezdtek a válság jelei kibontakozni a hazai ifjúsági klubmozgalomban, néhány kivételtől eltekintve a színjátszásban, az irodalmi színpadi mozgalomban. Vagyis mindazon művelődési formákon, közösségeken belül, amelyek felülről irányítottan, a fenntartói akarat igazolásaként verbuválódtak.

Az első olvasótáborban 1972-ben Hatvanból és a városkörnyéki községek iskoláiból szervezett 30, 6.7. osztályos tanuló vett részt. A kiscsoportok vezetői *Kovács István* költő, *Mócsi Ferenc* író, *Ratkó József* költő, *Varga Csaba* író, *Vasy Géza* irodalomtörténész voltak. A mozgalom gyors fellendülése ellenére a tábori munka gyakorlata nem volt teljesen zökkenőmentes. Ugyan már akkor elhangzott, hogy az olvasótábor a szocialista demokrácia kiszélesítésének a gyakorló terepe, a kezdeti években – és később is – nem egy konfliktushelyzet alakult ki a táborokat szervezők és a művelődés helyi irányítói között. Hatvanban is csak 1979-ben értek meg a feltételei annak, hogy újra olvasótáborot szervezzünk

Újbóli elindulásunk évében a középiskolás korosztályhoz fordultunk. Gimnazistákat és szakmunkástanulókat hívtunk meg, összesen 30 főt. Látszólag könnyelműségnek tűnhet a kétféle iskolatípusból érkező fiatalok egy tábori közösségen belüli összeeresztése, de sem az elindulás évében, sem később ebből különösebb gondjaink nem adódtak.

1980-ban a körülmények lehetővé tették egy másik korosztálynak szervezett olvasótábor elindítását is. Hatvan köztudottan vasutas település. A helyi segítség és vállalkozó kedv alapján létrehoztuk a vasutas szülők 6., 7. osztályos gyermekeinek olvasótáborát. Mindkét tábori gyakorlatunk azóta is folyamatos.

A tábori elképzelések megfogalmazásakor elsődlegesnek tekintettük – természetesen az életkori sajátosságok figyelembevételével – a hazaszeretet, a nemzeti hovatartozás érzésének tudatosítását, a közösségi szellemet a képességek, a kreativitás fejlesztését,

a könyvre, az olvasásra történő orientálást. Olvasótábori munkánkat egységes folyamatnak fogtuk fel, amely nem a tábor első napjával kezdődik és nem az utolsó napjával ér véget. Egy-két hónappal korábban megismerkedtünk azokkal a gyerekekkel, akikkel együtt akartunk dolgozni. Családi helyzetükről, iskolai megítélésükről az őket tanító pedagógusok információi alapján igyekeztünk előzően tájékozódni. Beszélgetésekre, a tábori koncepciót is segítő találkozókra, előadásokra hívtuk őket. Ugyanezeket a módszereket alkalmaztuk a táborok befejezése után is. Így szinte természetesnek tűnt, hogy többségükkel nem szakadt meg a kapcsolat. Látogatói voltak a különféle helyi eseményeknek, a könyvtár irodalmi és egyéb rendezvényeinek. Az éveken át eredményesen működő zenei szemináriumaink alapközösségét mindig az elmúlt nyár olvasótábori közössége alkotta. Főleg a középiskolás fiatalok esetében volt ez igen nagy jelentőségű. Egyszerre elkezdtek mozogni a város közéletében, meg mertek szólalni a különféle helyi fórumokon, találkozókon. Aktivizálódtak a helyi társadalom helyi cselekvési lehetőségein belül.

Fontosnak éreztük, hogy a táborok 10–12 napos időtartama élményekben bővelkedjen. Olyan emberekkel találkozhassanak gyerekeink, akik kiváló szakmai felkészültségük mellett egyéniségük sugárzásával is érvényt és hitelt tudjanak adni az általuk mondottaknak. A gyerekek személyes cselekvésük által is megélhessenek olyan élményeket, amelyek emlékeztetések maradnak a számukra, és ha úgy tetszik, mint elmesélhető történetet raktározhassák el emlékeik között. „Az esemény jön és elszűnik, az emlékek száz ideje van.” Ezt a szép Weöres Sándor-i gondolatot igyekeztünk munkánkban a gyerekek érdekében érvényre juttatni. Mindkét korosztálynál évente visszatérő esemény volt egy-egy irodalmi mű közösségi feldolgozása, annak együttes értelmezése, önmagunk és a szülők előtti bemutatása. *Kamarás István*: Bulánvölgyi vasútállomások, vagy *Molnár Ferenc*: Pál utcai fiúk című műve kiváló „alapanyagot” jelentett az általános iskolások esetében a haza, a barátság, a szeretet fogalmainak együttes kibontásához, cselekvő módon való értelmezéséhez. Az „édes grund” fogalma szinte kínálta a kiscsoportos beszélgetések alkalmára az együttes töprengést, hogy napjaink Gerébje, Koltayja, Bokája és Nemecekje a saját életében, gondolatvilágában hogyan és miként találhat féltett és védelemre méltó grundokra. Ezeket a tábori élményeket mintegy megkoronázta minden évben a MÁV által részünkre átadott különvonat, az egy valószínű műemlék gőzmozdonyral, három I. osztályú vagonnal – amely éjszaka a szálláshelyük is volt – felkereste hazánk valamelyik Hatvanhoz közeli szép vidékét. A kirándulás megint kínálta a nagyszerű feladatot. Megismerni az adott tájegységnek földrajzi, történelmi, irodalmi nevezetességeit, a velünk és értünk dolgozó vasutasokat, akik a szerelvényt továbbították. Beleélni magunkat egy érdekes, szép foglalkozás emberi, műszaki, közlekedéstörténeti rejtelmeibe. Miközben 40 km-es sebességgel „robog” velünk a kisvonatunk, kinézni a kanyarban, hogy a műemlék mozdony ütközőjén megvan-e még az első táboros nemzedék által batikolt olvasótábori zászló, amelynek az alapszíneit alig-alig lehet megállapítani a ráakódott füsttől és koromtól. De ez a zászló éppen ettől és ezért szép. Nagy kaland volt ez a tábor nekünk szervező könyvtárosoknak, kiscsoportvezetőknek, segítő, közreműködő vasutasoknak, szülőknek, akik visszaérkezésünket mindig izgatottan várták a hatvani pályaudvaron. Nagy kaland volt a gyerekeknek, akik az átélt élmények alapján nem tudtak szabadulni sem egymástól, sem csoportvezetőiktől és a saját ötleteik alapján karácsonyi ünnepet szerveznek maguknak, s nekünk felnőtteknek a könyvtárban.

Kellettek hozzá a nagyszerű emberek; a vasútigazgató Miskolcra, a helyi és nem helyi kiscsoport-vezetők és egy olyan vasutas gárda, amely ugyan mosolyog rajtunk, nosztalgiaivonatnak nevezi kisvonatunkat, de a mosoly mögött ott van a felelősségük, értünk történt összehangolt cselekvésük, és ellenszolgáltatás nélkül végzett munkájuk. (Csak megemlítem, hogy egy ilyen utunk alkalmával közel 100 q szenet kellett a mozdony kazánjába belapátolni.) Nem közömbös a tábori munkánkban a színhely sem. A nagykökényesi Általános Iskola igazgatója, *Török László* évek óta otthont ad nekünk és nem félti tőlünk saját kezűleg festett iskoláját, beengedi a honvédségi vaságyakat a tantermekbe. Az iskola udvara és parkja tetszés szerint alakul át grunddá, fűvészkertté, Bulánvölgygé, de jól mutat rajta a jurta, a középiskolás gyerekekkel bemutatott Énekes madár díszlete, *Ratkó József: Segítsd a királyt!* című drámájának a „kápólnája”.

Középiskolás táborainkban az általunk fontosnak ítélt elképzeléseinket még nagyobb mélységekben lehetett kibontani. A 16–18 évükben járó gyerekek már szinte partnereinkké váltak a tábori célok megvalósításában. 1981-től kezdődően középiskolás táborunk a 10–14 napos együttlétből 3–5 napot utazással tölt. Alapgondolatunk minden évben megegyezik abban, hogy feldolgozzuk Magyarország történelmének egy-egy korszakát. A kiscsoportvezetők mellett felkészült előadókat hívunk, akik történelmi, irodalmi, tudománytörténeti ismereteinket gazdagítják. Elkészítjük a korszakhoz kötődő szöveggyűjteményünket, daloskönyvünket, kiválasztjuk a megfelelő színdarabot, amelyet feldolgozunk, és egyheti Nagykökényesen eltöltött munka után 4–5 napos útra kelünk, hogy a környező szocialista országokban élő magyar nemzetiség kultúrájával a helyszínen megismerkedjünk. Ebből a folyamatból az utóbbi 3–4 év gyakorlatára szeretnék visszapillantani, főleg azokra a tábori élményekre, amelyek mások számára is tanulságosak lehetnek. Nehéz ezeket a tapasztalatokat egy cikk keretében visszaadni, hiszen igazán csak azok tudják értékelni, akik a tábori közösséggel együtt átélték.

1984-ben a honfoglalás korát, ezt követően az államalapítást, *I. Istvánt* választottuk táborunk témájául. Ahhoz, hogy igazán átéljük a kort, a szakkönyvek és *Kisterenyei Ervin* képzőművész barátunk segítségével – aki kiscsoport-vezetőként volt köztünk – építettünk egy jurtát. Ebben az évben *Ratkó József: Segítsd a királyt!* című drámáját választottuk ki feldolgozásra és bemutatásra. A jurta építése és a *Ratkó*-drámából kamatoztatható ismeretek hozták magukkal, hogy *Kisterenyei Ervin* csoportjának tagjai „pogányokká” váltak, a *Ratkó*-drámából idézett mondatokkal hirdették függetlenségüket. Ugyanennek a függetlenségre való törekvésnek a jelei valósultak meg a jurta felépítésénél, ahová *Arató Antal* és *Román Éva* kiscsoportjainak tagjai csak a jurta oldalára kiakasztott deszkán kopogtatva léphettek be. Mindezt rövidesen megelégtették a kívülredek, akik egy székyel rovásírással megírt hadüzenetet juttattak el a jurtába. Ezzel békés meghódolásra szólították fel a pogányokat s közölték velük, ha erre nem hajlandók, akkor – csapatukat kiegészítve „*Ottó* császár” hadaival, azaz *Zombori Ottó* kiscsoportjával – melyik este kerítenek sort a megkeresztelésükre. Végül is a *Ratkó*-dráma mellett még egy nagy színjáték játszódott le a táboron belül, nevezetesen a „pogányok” megtérítése és a jurtának „katedrálissá” történő kinevezése. Egy fél napon át lázasan készülődött az egész tábor a nagy „csatára”. A hithű „keresztények” templomos zászlókat rajzoltak maguknak csomagoló

papírból, kinevezték a táborban tartózkodó *Turcsány* Pétert „Püspök úrnak” és az ő áldásával indultak harcba, a pogányságot szimbolizáló jurtának bevetelére. A csata kimenetele végül is a spontán módon összeállt forgatókönyv íratlan szabályainak megfelelően alakult. A hitvitákra emlékeztető szócstaták után végre létrejött a kiegyezés, a pogányok megtértek, és a jurta az egész tábori közösség részére szolgált alkalmi hálóhelyként, meggyezve abban is, hogy mikor melyik csoport veszi igénybe.

A tábor őszinte légkörét tovább gazdagította *Vekerdi* László tudománytörténésznek a korszakról elhangzó előadása, amely még jobban motiválta a Ratkó-dráma értelmezését. *Ördög* Mária segítségével gregorián dallamokat dúdolva sorakoztak fel a gyerekek a bemutatóhoz, és bár szöveggel a kezükben adták elő a kiválasztott részleteket, felfokozott izgalmukat talán az példázza a leghívebben, hogy a bemutató délutánján a szereplők a bokrok között le-fel sétálva olvasták, gyakorolták szerepeiket. Ez idő alatt a tábor többi tagjai a díszleteket készítették és berendezték a „színpadot”, a nézőtérnek kinevezett udvar egy részét.

A tábor úticélja az Őrségbe vezetett. Egyhetes Nagykökényesi tartózkodás után, a bemutató másnapján hajnalban buszba pakoltuk összes málháinkat, a sátrakat, a mozgókonyhát és elindultunk. Első állomásunk Budapesten a Parlament épülete volt, mint államiságunk leglátványosabb megnyilvánulása. A szakszerű vezetés után Veszprémben *Balogh* Ferencné a megyei könyvtár munkatársa, az azóta elhunyt *Harmat* Istvánnal, nyugalmazott múzeumigazgatóval nagyszerű várostörténeti sétára kalauzoltak minket, összefüggésben táborunk alap gondolatával, *I. István* és *Gizella* királyné örökségével. Innen utaztunk másnap Székesfehérvárra, ahol a múzeum munkatársai voltak házigazdáink. Elmesélték a királysírok nem éppen megnyugtató állapotát, a folyamatban lévő feltárást. Továbbhaladva Iszkázon tisztelegtünk *Nagy* László emlékházában a költőnek, majd Panonhalmára érkezve *Csóka* Gáspár perjel vezetésével jártuk végig az apátságot. Szívet szorongató élményünk volt, hogy a tábor tagjai kezükbe vehették a Tihanyi Apátság alapítólevelét, s alapos kalauzolást kaptunk a műemlékkönyvtárban. Ötnapos utazásunk utolsó állomására az Őrségbe érkezve, a nagyrákosi iskola udvarán állítottuk fel sáttáborunkat. Innen vezetett az utunk a veleméri Árpád-kori templomhoz, amelynek freskóit Kisterenyei Ervin képzőművész restaurátor barátunk ismertette. Bebarangoltuk a szerez településeket, Szalafőt, Pityerszert, Baksaszert, megnéztük a gödörházi fazekasmúzeumot. A velünk tartó *Turcsány* Pétert versre ihlette a nagyrákosi temető, ahol a gyerekekkel bolyongva összetalálkoztak a pappal, tőle tudták meg, hogy fogy az itt élő népesség. Tizenöt-húsz temetés van egy évben és ezzel szemben csak 4–5 az újszülöttek száma. Ennek a tábornak az őszi találkozása, a tábori programok együttes kiértékelése volt a fóruma annak a döntésnek, hogy a következő évben Erdélybe utazunk és a tábori munkát meghatározó korszakunk a reformáció elterjedése lesz Magyarországon. 1985-ben, a már megszokott helyünkön Nagykökényesen augusztusban ismét 35 fiatal középiskolás diákkal – részben szakmunkástanulók – kezdtük el a közös munkát. *Bethlen* Gábor és *Pázmány* Péter korát választottuk a szűkebb megismerés témaköréül. A bemutatandó darab ez alkalommal *Sumonyi Papp* Zoltán: *Pázmány* című műve volt. Tábori együttlétünk alatt egy előre összeállított szöveggyűjtemény segítségével igyekeztünk magunkat mind jobban beátni a közösen kiválasztott korba.

Sumonyi Papp Zoltán drámája egyfelől segítette a korszakon belüli tájékozódást, másfelől mint a Ratkó-dráma esetében, nagy közösségkovácsló erő volt az estéről estére visszatérő próbák sorozata.

A kiscsoportos beszélgetéseken természetesen el-eltávolodtunk történelmi korszakunktól, és kerestük a kapcsolódási szálakat a mához. Mit jelent ma a reform? Mennyire vagyunk személyiségünkben, egyéniségünkben nyitottak az új, a változás el- és befogadásához? Mindezek mellett készültünk az utazásunkra, a határon túli magyar irodalom mind alaposabb megismerésére, ebből külön kiemelve az erdélyi magyar költőket, írókat. Mint minden táborunknál, itt is az volt a nagy szerencsénk, hogy feladataink megoldásához nagyszerű partnereket, segítőket kaptunk költőkben, írókban, előadóknak.

Egy egész napot töltött körünkben ismételten Vekerdi László tudománytörténész, akinek az előadása hidat alkotott az általunk választott történelmi korszak és napjaink között. Sumonyi Papp Zoltán 3 napon át volt a vendégünk. Segített az általa írt dráma értelmezésében, a Bethlen–Pázmány kapcsolat, levelezés, vita megvilágításában. Visszatért körünkbe *Kulcsár Katalin* a Magyar Rádió munkatársa, aki a határon túli magyar irodalom kiváló ismerőjeként összefoglalta a gazdag témakört és külön kitért úticélunk költőire, íróira. A gyerekek számára így egységes vonulatként jelent meg *Tamási Áronnak*, *Kós Károlynak*, *Sütő Andrásnak*, *Kányádi Sándornak*, *Tamási Gáspárnak*, *Áprily Lajosnak* – és még sorolhatnánk – a magyar irodalomban betöltött szerepe.

Az általunk választott témakör ismételten kínálta a „pártütés” lehetőségét. Arató Antal kiscsoportja már az első napokban a *luciferiánusok* álláspontját képviselte, mely elutasít mindenféle vallást és megkérdőjelezi, hogy érdemes-e a történelmet tanulmányozni, egyáltalán tanítómester-e a történelem, hiszen évezredek bizonyították, hogy az emberiség nem tanult a nagy történelmi kataklizmákból.

A luciferiánusok – a hitviták szellemében – összecsapásra hívták ki a többi csoportba tartozó táborlakókat. Erre újfent készülni kellett. Ehhez jó alap volt az előre összeállított szöveggyűjtemény, amely nem nélkülözte a korszak vaskosabb megfogalmazásait sem. A „csata” ismételten a maga íratlan törvényei szerint zajlott le, amelyhez a *pázmáneusok* hófehér lepedőkre öltöztek, míg az ellentábor az ördögi szimbolizmus minden elképzelhető jeleit magukra kenték, aggatták.

Természetesen itt is létrejött a kiegyezés, azzal a kompromisszummal, hogy ugyan megtérnek a luciferiánusok, de fenntartják maguknak a kételkedés, a szabad véleménynyilvánítás jogát.

Ezeket a belülről meg- és átélt helyzeteket nagyszerűen egészítették ki vendégeink. Nagy Attila a KMK osztályvezetője egy egész délutánt betöltő foglalkozást vezetett gyerekeinknek az önismeret az ÉN-kép témaköréből. Saját értékrendjük feltérképezése érdekében fogalmakat tartalmazó kártyákat raktak össze olyan sorrendben, amely egyben fontossági és sorrendi megkülönböztetése is volt ezeknek a fogalmaknak. Napok múltán is belső vitatémája volt a kiscsoportos beszélgetéseknek, hogy fontosabb-e a „jó kersét”, mint a „hit egy eszmében”.

Amennyire meghatározó tényező volt ebben a táborban Sumonyi Papp Zoltán drámája, legalább annyira alapműnek számított *Ilyés Gyulának A reformáció genfi emlékműve előtt* című verse. Ennek elemzése kapcsán alkalmunk volt történelmi esemé-

nyekről, személyiségekről beszélgetni. A vers felszínre hozta a XVII. század szellemi életét, konkrétan a magyarországi reformációt, vagy az ellenreformációs törekvéseket.

A rendelkezésünkre álló rövid idő ekkor is kevésnek bizonyult ahhoz, hogy a gyerekek kívülről megtanulják a Pázmány című dráma szövegét, éppen ezért megfelelő példányszámban beszereztük a kötetet, amelyeket a szerző dedikált a szereplőknek. A próbák ismételten jó légkört teremtettek és segítették az egységes tábori szellem kialakulását.

A szöveg gondolatgazdagsága sok esetben kínálta a próbaközi megállásokat, egy-egy gondolat mélyebb értelmezését, mint pl. Pázmány és Kemény János párbeszéde.

Az előadás emlékét is megörökítő tábori krónikába az alábbi megfogalmazás került: „Voltak pillanatok, amikor az előadás öntörvényszerűen zajlott sűgő hiányában, no meg néha felnéztek a szereplők a könyvből. A jó művész mindig tud improvizálni. Itt csupa jó művész volt.”

A bemutatót követő hajnal megint lázas sürgés-forgásban találta a tábort. Indultunk Kőrösfőre. Régi táborvezetőségi szokás, hogy az utazást megelőzően a vezetőség 2-3 tagja előre felkeresi azt a vidéket, ahol a gyerekekkel együtt szeretnének eltölteni néhány napot. Fontos ez a „felderítés”, hiszen így tudunk előre képet alkotni magunknak a sátorverés, a főzés lehetőségeiről, a találkozásra hívható emberekről. Előzetes tájékozódásunk alapján tudtuk, hogy Kőrösfőn Korpos András csizmadia mester uram kertje végében állíthatjuk fel utazásunk első estéjén a sátrainkat. Elindulásunk napján már másra nem is volt időnk, mert a magyar-román határon oly sok ideig várakoztunk, hogy vacsoránkat már zseblámpáink fénye mellett tudtuk csak elkészíteni. Másnap házigazdánkunk felnőtt fia kalauzolt minket a kőrösfői templomba, ahol Ördög Mária karnagy tanár kiscsoportvezetőnk jóvoltából néhány zsoltár eléneklésével próbáltuk ki a templom akusztikáját. Innen hosszú túrára vállalkoztunk. A Részeg hegy tetején végig gyalogolva érkezünk Sztánára Kós Károly egykori hajlékába, a Varjúvárba. Fogadtatásunk enyhén szólva zord volt, azt hitték, hogy csak a kút hideg vizének örülő, frissülni vágyó átlag turisták vagyunk. Kétszeres volt az örömünk, amikor megtudtuk, hogy ifjabb Kós Károllyal, a néprajzossal állunk szemben és amikor a felcsendülő népdalok hatására megenyhült a házigazdai szigor, hajlandó volt fogadni táborunkat. Egy igen jóízű beszélgetés folyt a Kós-porta gypeszőnyegén, sok-sok énekléssel fűszerezve. Visszaérkezésünkkor mindenkinek jól esett a hideg bivalytej.

A másnap reggel már Kolozsváron virradt ránk, a Faget, azaz a Bükkös kempingben. Innen indultunk városnéző sétánkra, amelynek Kányádi Sándor volt a jó előre felkért kalauza.

A Házsongárdi temetőben egy-egy szál virággal és egy-egy verssel tisztelegtünk Apáczai Csere János, Dzsida Jenő, Kós Károly, Szenczi Molnár Albert, Szilágyi Domokos, Misztótfalusi Kis Miklós sírjánál. Ugyancsak Kányádi Sándor kalauzolásával sikerült megnéznünk Magyarvista szép templomát, ahol a szószékről kaptuk az üdvözlő szavakat, amelyre a tábor egy Szenczi Molnár Albert zsoltárral válaszolt.

Torockó és Enyed voltak még utunk kiemelkedő élményei. Ahol lehetett a tábor „kiénekelte” hajlékából a papot, a kántort, vagy akit éppen találtunk, így tudtunk magunknak alkalmi kalauzokat szerezni, akik az adott település történetét a műemlékeket, a templomokat jó szívvel bemutatták nekünk. Hazaindulásunk előtt ismételten felkeres-

tük Kányádi Sándort, aki búcsúztatáskor lakásának faláról leakasztotta Szenczi Molnár Albert domborművét, beszállt ő is autóbuszunkba és ezzel a verssel köszönt el táborunktól:

Vannak vidékek gyönyörű
tájak ahol a keserű
számban édessé ízesül
vannak vidékek legbelül
szavak sarjadnak rétjein
gyopárként sziklás bércein
szavak kapaszkodnak szavak
véremmel rokon a patak
szívemben csörgedez csobog
télen hogy védjem befagyok

páncéлом alatt cincogat
jeget-pengető hangokat
tavaszok nyarak őszeim
maradékaim s őseim
vannak vidékek viselem
akár a bőrt a testemen
meggyötörtén is gyönyörű
tájak ahol a keserű
számban édessé ízesül
vannak vidékek legbelül

Sokszor adódtak táboraink életében olyan pillanatok, amikor valaminek a végén szinte lehetetlennek éreztük, hogy megszólaljunk. Ez is olyan pillanat volt. A könyvtár előterében azóta is tisztelettel őrizzük Szenczi Molnár Albert domborművét.

Ebben az évben nem vezettünk tábori naplót, arra kértük a gyerekeket, hogy akinek van ideje az néhány soros levélben utólag írja meg benyomásait, véleményét. Az egyik levél így hangzott: „Emberek ének őrzi az időt, / az tartja számon minden eleinket! / Hallgass meg egy semmicske éneket, / s szíve járását hallod az időnek.» (Ratkó J.: Segítsd a királyt). Ezzel az idézettel kezdeném a beszámolómat. Gondolom, sejteni lehet ebből, hogy miről szeretnék írni. Az énekről és a zenéről, aminek szeretetét Ördög Mária és Román Éva próbálta belopni a szívünkbe a tábor egész ideje alatt. Eddig is szerettem a zenét, de Marika tanítása után még jobban szeretem. Csodálatos volt, ahogy az egész tábor együttzengte a szoltárokat, népdalokat. Nagy örömet szereztünk az erdélyi református lelkésznek a 35. és 42. zsoltár eléneklésével Egyszóval: nekem a táborban a zene jelentette a legtöbbet. *Köles Éva*”

Ennek az utunknak az élményvilága jó alkalom arra, hogy visszatekintsünk a korábbi esztendőkhöz hasonló táboros élményeire. Az Ady Endre Városi Könyvtár olvasótáborára 1981-ben hagyta el első alkalommal a táborhelyét. Úticélunk akkor is Erdély volt, így szinte a kitaposott ösvényt jártuk újra végig. Akkor is felvertük a házsongárdi temető csöndjét, műsört rögtönöztünk a Farkas utcai református templomban. Szülőhelyén, Pusztakamaráson találkoztunk *Sütő* Andrással. Szeretettel fogadott minket *Tamási* Gáspár, aki azóta már nem él. Tamási Áron Énekes madár című művét dolgoztuk fel, így akkor is a darab eredeti környezetében tudtuk megérteni, felfogni azt a hangulat- és érzésvilágot, amely a Tamási-művek nagy részéből kicsendül.

A következő évben – 1982-ben – felvidéki utat szerveztünk. Ekkor útrakelésünk előtt *Németh* László Mathiasz panzióját mutattuk be. Ez a darab szintén jól illeszkedett a tábor lényegéhez. A felvidéki utunkat az erdélyihez hasonlóan szerveztük. Kassán találkoztunk *Gál* Sándor költővel. *Chikán* Bálint kiscsoportja zseblámpa fényénél indult város nézni az éjszakába. Ők többet akartak látni a többieknél. A zseblámpa az útikönyv kezeléséhez volt szükséges, így tudták beazonosítani a nevezetes helyeket. Eljutottunk Krasznahorkára, Lőcsére, Eperjesre, Garamszentbenedekre. Stószon a temetőbe menve

ugyanúgy mint az elmúlt évben is a táborozók elkezdtek szedegetni az útszéli mezei virágokat. Mire *Fábry Zoltán* sírjához értünk, már nagy csokrot vittünk magunkkal. Ezeket a reflexeket az előző évi házsongárdi látogatás váltotta ki gyerekeinkből. Eljutottunk Pozsonyba, ahol a Madách Könyvkiadó egyik kis szobájába zsúfolódott be az egész társaság, hogy *Dobos László* megfontolt okos mondatait hallgathassuk éjszakába nyúlóan. Ezek az emlékek igazán elmesélhető történetekké nemesedtek mindannyiunk életében. És csak növelte az örömeinket, hogy amikor *Dobos László* 1983-ban – a következő évben – Magyarországra látogatott, fontosnak érezte, hogy felkeresse a hatvani könyvtárat és benne a másfél órán át türelmesen várázó – mert késett – olvasótáborosokat. A várázást az akkori táborvezetőség *Kulcsár Katalin*, *Havas Judit* ismereteket felelevenítő mondatai, verstolmácsolásai, a közös népdaléneklés tette emlékezetessé a gyerekek mellett a várázó felnőtteknek is.

Az erdélyi és felvidéki utazásaink bizonyították számunkra, hogy olvasótábori módszerekkel kalandozva végig egy-egy tájon lényegesen több élményhez juthatunk, mint egyhelyben maradva. Az 1983. évi táborunkat hazai tájakon szerveztük. Három napra bevetjük magunkat a Kecskemét környéki tanyavilágba. A Vágó Körben egy hajdan volt olvasókör udvarán állítottuk fel sátrainkat és innen a szélrózsa minden irányába kirajzva teremtetjük meg a kapcsolatot a környéken élő tanyasiakkal. Itt keresett fel minket homokfutó kerékpárján *Buda Ferenc* költő, akit *Hatvani* Dániellel együtt vártunk egy estebe nyúló beszélgetésre. Meghatározó élmény volt itt számunkra a *Buda Ferenc*ccel történt beszélgetés mellett a búcsú esténk. Elhíreszteltük a környéken élő tanyasiak körében, hogy irodalmi zenei műsorra várjuk őket. Már késő délután megkezdődött a minket felkeresők búcsújárása. A hajdan volt olvasóköri összejövetelre emlékeztetett az együttlétünk. A kör épületéből kihordott lócákon, székeken ülve folyt a beszélgetés napi munkájukról, a várható termésről. Volt olyan érdeklődő, aki járni is alig képes feleségét úgy segítette le a szekérről, hogy üres paradicsomos ládából rakott neki lépcsőt.

Szerkesztett kis irodalmi összeállításunkban a Kecskeméten megjelenő *Forrás* szerzőinek verseit, elbeszéléseit idéztük népdalokkal, fuvola- és furulyaszólókkal kiegészítve. A hajópadlós, puritán módon berendezett épület egyik csücskében állt egy szépen festett (pingált) szekrény. Barokkosan faragott felső ívén még olvasható volt a mondat: „A Magyar Királyi Földművelésügyi Minisztérium ajándéka”. Kérdeztük, mi célt szolgál ez az öreg bútor? Megtudtuk, hogy a Vágókör az 1930-as években ebben a szekrényben kapott könyvajándékot olvasóköri funkciójuk betöltéséhez. Amikor kinyitottuk a szekrény ajtaját, egy csomag ultrát találtunk benne! (?) Nem könyvet, de még újságot, folyóiratot sem lehetett az épületben 1983-ban találni.

Egy számunkra teljesen más és új világot mutatott be *Zombori Ottó* csillagász barátunk éjszakai előadása, amelyet az egész tábor a fűben hanyatt fekvé hallgatott végig, ugyanis így tudtuk a legnagyobb szemléltető eszközt, a csillagos eget nézni.

Innen utunk a Hortobágyra vezetett. *Kovács Gábor* természetvédelmi felügyelővel és *Bellon Tiborral* a karcagi múzeum igazgatójával hozott össze a jó sorsunk. A szakember kalauzolásával végigjárt sétánk kétszeresen nagy élmény volt számunkra. Ismereink lényegesen gazdagabbak lettek a pusztáról, saját szemünkkel láthattuk a szürke gulyát, és megismerkedhettünk egy hivatásának élő nagyszerű emberrel, aki mielőtt legalább 8 km-es

sétánkat elkezdtek, levetette a saruját, mondván nyáron ő „nem szentségteleníti meg a pusztát cipője talpával”.

Debrecenben a Református Kollégiumban *Lenkei* István könyvtáros-lelkész volt a házigazdánk. A történelmi előadóterem orgonáján tiszteletünkre felcsendült a 42. zsoltár. Enyhe meglepetést váltottunk ki házigazdánkból, amikor a tábor rázendített a szövegre. Ennek a napnak az élményei Nagykállóban fejeződtek be, ahol Ratkó József a saját udvarán három bográcsban főzte részünkre a gulyás vacsorát. A szomszéd községben Kállósemlyénben egy kollégium udvarán állítottuk fel sátrainkat, ahová az ő segítségével juthattunk! Ez maradt a főhadiszállásunk. Innen barangoltuk be 3 napon át a vidéket felkeresve Tiszacsécsén *Móricz* Zsigmond szülőházát, Szatmárcsekén *Kölcsey* sírját, Tarpát, Tunyogmatolcsot, a turistvándi vízimalmot. A látnivalókhöz szükséges tudnivalók tolmácsolására Ratkó József vállalkozott, akivel éjszakába nyúló beszélgetésbe bonyolódunk nagy örömünkre. Ekkor nyertük el az ígéretét, hogy következő évi táborunkhoz, amelyben Istvánnal és korával foglalkozunk, átadja nekünk a Segítsd a királyt c. „drámácskájának” addig megírt kéziratát. Így is történt.

Az olvasótábori módszerek megtartása érdekében ez volt a legnehezebb táborunk, hiszen 11 napon át állandóan úton voltunk és öt alkalommal vertük fel, szedtük szét sátrainkat, ami nem kis idővesztés. Ilyen körülmények között is igyekeztünk a napi kiscsoportos együttléteinket megtartani. A sok-sok élmény, váratlan hatások miatt erre szükség is volt. Természetesen az adott körülmények, a sátrakban történő összehúzódasók, vagy egy-egy erdőszéli letelepedés külön romantikát, hangulatot adott ezeknek a beszélgetéseknek.

1986-ban a XX. századi magyar történelem, irodalom, zene, képzőművészet volt a választott feladatunk és az úticélunk a Vajdaság. A témakör gazdagsága miatt már áprilistól összehívtuk a leendő táborlakókat. *Czine* Mihály, *Greza* Ferenc irodalmi, *Erdődy* Gábor történelmi előadásaira.

A 12 napos tábor nagykökényesi napjain vendégünk volt *Czine* Mihály, *Nagy* Attila, *Vekerdi* László, *Ablonczy* László. Közösen megnéztük a *Cseres* Tibor művéből készült filmet, a Hideg napok-at. A bemutatott színpadi mű ismételt Tamási Áron Énekesmadara volt. Stílusa, nyelvi gazdagsága, kedves humora miatt választottuk újra feldolgozásra.

A „bemutató” a szülők nagy nyilvánossága előtt zajlott le, sikerrel. Vajdasági utazásunkon Nagykanizsa volt az első állomás és szálláshelyünk. Az esti gulyásleves mellé *Kalapáti* Ferenc és *Sziveri* János művei, nézetei adták a szellemi táplálékot. Segítőtársaink voltak végig az úton *Bitskei* István és *Daróczy* Zsuzsa színészházaspár.

Bebarangoltuk Szabadkát és a Palicsi tó szép környékét, ahol a magyarul is kiválóan tudó szerb Szlavko *Matkovics* volt a beszélgető partnerünk. Szentlászlón a község Művelődési Egyesületének vendégszeretét élvezhettük. Az esti szóváltáskor kikérdezhettük őket hétköznapijaikról, munkájukról, anyanyelvi kultúrájuk helyzetéről. A szerencse is közrejátszott abban, hogy Doroszlón a nyaralójában találtuk *Fehér* Ferenc költőt. Szépen gondozott udvarában a gyepszőnyegre telepedve több mint két órán át hallgattuk verseit, kértük, meséljen az életéről, és felelt a kérdéseinkre. A táborunk dedikált kötetait a könyvtárban őrizték azóta is az olvasótáborról készült videofelvételekkel együtt.

A visszatekintés végére, az egész folyamat jelenébe érkeztünk. Az eltelt 8 év alatt legalább 300 fiatal leányt és fiút ismertettünk meg az olvasótábori élményekkel. Természetesen voltak közöttük vissza-visszatérők. Ezek közül többen már segítőtársaink. Van olyan fiatal – azóta már egyetemista, főiskolás – barátaink, akik kiscsoportvezető bojtárként térnek vissza a nyári „olvasóba”. 1981-ben velünk táborozott egy nyomdász tanuló, aki miután végzett Hatvanban helyezkedett el. Ő rendezte a Pázmányt, és az Énekes madarat az elmúlt években, *Bacs*a Tibornak hívják.

A gyerekek jelentkezésekor soha nem alkalmaztunk erős szelektálást, a társadalom minden rétege képviselve volt. Abból sem adódott gondunk, hogy gimnazisták és szakmunkástanulók kerültek közel egymáshoz egy-egy kiscsoportban. Volt olyan asztalos szakmát tanuló fiunk, aki négyéves olvasótábori múlt után Zombori Ottó hatására épített egy olyan távcsövet, hogy a múlt évi táborunkban azzal néztük a Holdat. Egyvalamiben majdnem mind hátrányos helyzetű volt! Ratkó József írja: „Munkálni egyforma gonddal múltat, jövőt – ez a főadat. Ifjúságunk, úgy látom szellemi inkubátorban nevelkedik. Ha már nekünk, felnőtteknek megártott a közelmúlt, legalább őket neveljük úgy, hogy nemzeti büntudatuk helyett érzékeny nemzeti és történelmi tudatuk legyen, leljék meg honukat e hazában. . .”.

A nacionalizmus feltételezésének a leghatározottabb visszautasítása mellett úgy éreztük, hogy minden táborunkban, a hazán belüli honra lelést szerény eszközeinkkel, amennyire tudtuk, segítettük.

Egy városi könyvtárnak természetesen nem kötelezően előírt feladata az olvasótáborok szervezése. Ahol ehhez hiányoznak a feltételek, nincs vállalkozási kedv, ott nem is szabad megpróbálni. Hatvanban sem tudtuk volna elkezdni megfelelő könyvtáron belüli és kívüli energiák nélkül. Ez a munka is fontos eszköz ahhoz, hogy a könyvtár mindjobban benne legyen saját településének közéleti vérkeringésében. A könyvtár a helyi társadalomban a helyi cselekvés egyik eszköze és lehetősége.

A táborok befejezése után minden évben tapasztaltuk, hogy olvasótáboros gyerekeink a legaktívabb látogatói, résztvevői a kulturális, közéleti eseményeknek. Számos szakmai, módszertani út vezet ebbe az irányba. Az olvasótábor csak egy a sok közül, de járható.